

án/en ~ án/én végződés, amelynek *n*-je főként birtoklást; származást kifejező *-i* képző hozzájárulása miatt idővel szinte mindig palatalizálódott. Legnagyobb részük jövevénynév: többnyire személynévi eredetű: *Hermány, Csetény* stb., de van közöttük idegen köznévi alapú: *Murány, Szécsény* stb., néprészleget jelölő: *Varsány, Berény* stb., ismeretlen eredetű: *Padány, Gégény* stb. helynév is jócskán. Úgy látszik, a *Harsány* típusban magyar töveken is megelevenedett. Mivel számukkal legföljebb a *d* végű (*-d* képzős) és az *aj/ej* végű (*-aj/-ej* birtokképzős) névstruktúrák vetekedhetnek a régiségben, a *Ladán ~ Ladám* végződésében a Magiszter teljes joggal érezhetett *-án ~ -án* képzőt, és vonhatott el *Lad*-féle tövet. Másfelől ott volt szeme előtt a *Lád ~ Lád* helynév, amely mint szintén révet jelölő helynév éppen erre a szerepre ajánlkozott. A két vonulat természetesen nem vagy-vagyként áll szemben, hanem egymást erősíti.

BENKŐ LORÁND

Eger és Felnémet vízrajzi nevei

A névkutatók körében közismert dolog, hogy az egyes nyelvterületek, régiók, települések földrajzinév-rendszerében, valamint az ott élő lakosság nyelv- és névhasználatában a vízrajzi nevek jelentősége (az életkoruk, a megnevezett objektumok fontossága, előfordulási gyakoriságuk stb. miatt) kiemelkedő. Épp ezért a névtudomány művelői gyakorlat választják vizsgálataik tárgyául a vízrajzi neveket önmagukban is, a különböző helynévfajták többoldalú elemzésében pedig rendszerint központi fejezeteket szánnak nekik (vö. BENKŐ LORÁND, A Nyárádmente földrajzinevei. MNyTK. 74. sz. Bp., 1947; BÍRÓ FERENC, A régi vízi világ emlékei Körösladány földrajzi neveiben. MND. 100. 140–7; Helynévalkotó vízrajzi köznevek a Körösök vidékén. Mnyj. XXXIV, 93–114; HOFFMANN ISTVÁN, Helynevek nyelvi elemzése. Debrecen, 1993. 67–142; INCZEFI GÉZA, Földrajzi nevek névtudományi vizsgálata. Bp., 1970. 77–8, 99–100; JUHÁSZ DEZSŐ, A magyar tájnévadás. Bp., 1988; KÁLMÁN BÉLA, A nevek világa. 4. kiadás. Debrecen, 1989. 136–79; KÁLNÁSI ÁRPÁD, A Tisza-Túr köze vízneveinek rendszere. MNyRét. 514–22; uő. Szatmári helynévtípusok és történeti rétegződésük. Debrecen, 1996.; KÁZMÉR MIKLÓS, Alsó-Szigetköz földrajzinevei. MNyTK. 95. sz. Bp., 1957. 19–27; SZABÓ T. ATTILA, A kalotaszegi helynévanyag vízrajzi szókincse. Kolozsvár, 1942. stb.). Ebben a dolgozatban Eger és Felnémet vízrajzi neveit próbálom bemutatni.

1972-ben jelent meg Eger és Felnémet földrajzi neveinek adattára. Tudni kell, hogy Felnémet ekkor meg ma is közigazgatásilag Egerhez tartozott és tartozik. Mind a gyűjtésben, mind a feldolgozásban nagy nehézségeket okozott, hogy életmódban, nyelvhasználatban nagy különbségek voltak s vannak a két település között. A felnémetiek nyelvhasználatukban közelebb állnak a hagyományos alapréteghez, amikor egymással beszélgetnek, azonban a helyzethez, az idegen gyűjtőhöz alkalmazkodva már ők is igen gyakran a köznyelvi kiejtéshez igazodnak, a régi

jellemző nyelvjárási sajátosságok szinte egy-egy jellemző szóra korlátozódnak. Egerben pl. már egyáltalán nem ejtik a ly-t, Felnémeten egy-egy földrajzi köznévből még előfordul (gallyá), ugyanez a helyzet az illabiális á használatával is (gállya). Felnémeten még eléggé általános a palatalizáció, Egerben már egyre jobban halványodik, kizárólag néhány nagyon idős embernél található meg. Mindezek a lejegyzésben sok nehézséget okoztak, ezért a lejegyzés következtelenek látszik, ugyanis előfordul, hogy ugyanazt a szóalakot másképpen és másképpen tüntetem fel. Ez teljesen érthető, ha figyelembe vesszük, hogy még ugyanaz az adatközlő sem ejtette mindenütt egyformán, én pedig szigorúan ragaszkodtam a tényekhez.

Az adattár az Egeri Honismereti és Helytörténeti Füzetek sorozat 3. számában jelent meg 564 lokalizálható, valamint 198 kihalt, ma már lokalizálhatatlan földrajzi névvel. A terepen végzett gyűjtésbe bevontam a főiskolai hallgatókat is. Velük s egy-egy helybeli emberrel bejártam az egeri és felnémeti határt. A levéltári munkát Bakos Józseffel együtt végeztük. A forrásul felhasznált irodalom, az iratok, térképek jegyzékét a dolgozat végén közlöm az adatközlők neveivel egyetemben. Az iratok, térképek a Heves megyei Levéltárban találhatók.

Az adattár feldolgozása, rendszerezése eddig nem történt meg. Itt most az egeri és a felnémeti határ vízrajzi neveit úgy mutatom be, hogy kiderüljön Egerben és Felnémeten milyen jellegű vízrajzi nevek milyen arányban fordulnak elő, s az is, hogy ezekhez a vízrajzi köznevekhez milyen megkülönböztető elemek járulnak.

A következő áttekintésemben feltüntetem a nevek népnyelvi és köznyelvi alakját, meghatározom a vízrajzi név jellegét. A népnyelvi formát kiemelem, a köznyelvit kiemeléssel nélkül mellé írom. A szövegben a népnyelvit szintén kiemelem, a köznyelvit mellé írom, zárójelbe teszem. A kihalt lokalizálhatatlan neveket, amelyek csak az iratokban fordulnak elő, úgy írom, ahogyan az iratokban találtam, s azokat is kiemelem.

Almár-patak ~ Szarvaskő felől folyik végig az **Almár-völgyben** (Almár-völgy). Másik neve **Almár vizi** (Almár vize). Néhány térkép **Almár víz** néven jegyzi le.

Bajusz-ér ~ Az úgynevezett **Bajusz ajjában** (Bajusz alja) folyó, ma már időszakos vízfolyás. A név kevésbé ismert.

Baktai-tó^u Baktai tó Eliszaposodott vízállás Felnémet és Egerbakta határán. Korábban kenderáztatásra is használták.

Békési-kút ~ Jó ivóvízű forráskút a **Békési-völgyben** (Békési-völgy). A Békési valószínűleg családnév.

Bërva berki Bërva berke A **Bërva-patak** (Bërva-patak) nagy ívben kanyarodva vizes, vizenyős, bokros területet ölel körül. Ennek a területnek a neve.

Bërva-patak Bërva-patak A **Bërva-völgyin** (Bërva-völgy) végig folyó, keskenyebb vízfolyás. Másik neve **Bërva vizi** (Bërva vize).

Bika kúttya Bika kútja Kihalt név. Az iratokból ítélve forráskút volt. Egy 1790-ből származó irat **Bika réttyéről** szól az alábbiak szerint: „... Bika réttyét, s annak közelében levő Forró kutat és Forró tavat...”.

Biróné kútja Kandra Kabos őrizte meg e nevet. „Jobbról esik a Biróné réttye, kútja, balról pedig a Miklós völgye.” Ebből a megjegyzésből következtetve a Sző-

lőcske nevű dűlőben lehetett. A kút jellegéről nem tájékoztat az irat, a területet ismerve feltételezhető, hogy forráskút volt.

Büdös kúti Büdöskút A név ma egy határrészt jelöl. A névadó azonban a Cigléd határrész oldalából fakadó forráskút volt, amelyet az adatközlők szerint a hajdani kút rossz vizéről és rossz szagáról neveztek el. Az itteni dűlő neve ma is **Büdöskút álya** (Büdöskút alja).

Cakó^u-kút Cakó kút Forráskút a **Cakó^u-vö^ügyben** (Cakó-völgy). A megkülönböztető név valószínűleg családnév.

Cakó^u tava Cakó tava Kis, sekély, tószzerű vízállás a **Cakó^u-vö^ügyben** (Cakó-völgy). Valószínűleg korábban a Cakó^u-kút táplálta.

Cigányok kútya Cigányok kútja A felnemeti részen közvetlenül a falu szélén a cigánytelep melletti gémeskút. Valamikor csordakút volt.

Cinca ~ Ide-oda kanyargó, sekély, főképpen időszakos vízfolyás a **Csurgó^u-vö^ügyben** (Csurgó-völgy). Az iratokban **Cinca folyása** néven is találjuk.

Cinäge-kút Cinege-kút A **Cinäge-lápában** fakadó forráskút.

Csárda kút ~ Forráskút a Noszvaji út melletti volt csárda közelében.

Csepögő^ü-kút Csepegő-kút Forráskút a **Szarvaskő^üji-vö^ügyben** (Szarvaskői-völgy). Jellemzője, hogy nagyon lassan folyik, inkább csepeg belőle a víz. Szokásos elmarasztaló megnyilatkozás Felnemeten: „Tán a **Csepögő^ü-kútrú** hoztad, hogy ijén soká gyötté”.

Csincsa-árok Történeti név. Meghatározása úgy szól: „A Vécsei völgy vize a Tetemvár utcai úgynevezett **Csincsa árokban** folyik le az Eger patakba”. A Tetemvár Eger belterületi része.

Csurgó^u-kút Csurgó-kút Egy irat meghatározása: „... az Eged Hegy felé menvén ki a szöllőkön túl az első völgyön, mely felett egy **Csurgó kút** vagon.” Ma is meglevő hideg vizű forráskút az irat által megjelölt helyen.

Drágapatak Egy térképen **Drága víz** néven fordul elő. *Pesty Frigyes* megjegyzése a névről: „**Drágapatak** kiapadt, ha folyni kezd drágasága következik.” Pataknak ma már nyoma sincs a térkép által jelölt helyen, de vele kapcsolatban az adatközlők tudnak egy hagyományos véleményt. Eszerint 1820-ban olyan nagy szárazság volt, hogy minden kút kiapadt, csak egyedül ez nem, Nagyon drága lett egyszerre ennek a pataknak a vize.

Egedi-tó^u Egedi-tó A **Kis-Eged** és a **Nagy-Eged** közötti tó. Az egyik iratban: „... az egedi tó vizének levezetése, mely a **Kis Eged** mögött kerülő úton jut a völgybe...”

Eger-patak ~ Közismert patak, mely Poroszló és Tiszafüred között ömlik a Tiszába. Másik korábbi, főképpen népi neve **Eger vize**, **Eger vizi**. A korábbi iratok is jobban ezen a néven emlegetik. Előfordul még a **Nagy-patak**, **Eger folyó** név is.

Eke kútya Eke kútja Forráskút az **Eke-ajj** (Eke-alj) nevű dűlőben.

Erzsók asszony kútja Kihalt név. Az alább közölt iratbeli idézet alapján feltételezni lehet, hogy forráskút volt, s a körülbelüli helyéről is tájékoztatást kapunk. „A Berva völgye nevezetesebb helyei... **Erzsók asszony kútja**...”

Felső^ü-kút Felső-kút Forráskút volt a felnemeti részen. A helybeliek a forrásra ma is jól emlékeznek. Megemlítendő, hogy itt van a **Kút-lápa** és a **Kút-lápa-orom**, valamint a **Felső^ü-kút-lápa** (Felső-kút-lápa) és a **Felső^ü kút-lápa-orom**

(Felsőkút-lápa-om). Nevezték **Guba-kútnak** is. A Guba valószínűleg családnév. A kút melletti terület neve **Guba-rét**.

Forrókút Kihalt név. Szóljanak róla az iratok: „... mivel a **forró kút** folyását, s a **forró kút tavának** közepit határvonalnak tenni...”, egy más helyen pedig: „...míglen 700 lépésre a **forró völgyébe** ér, melly parttól a noszvaji határt folytonosan ezen völgyben kanyargósan folyó, úgy nevezett **forró kút** délnek tartó folyása választja el...”. Az iratokban a **forró patak** név is megtalálható. Mindezekből ítélve melegvizű forráskút lehetett a noszvaji határ mellett, melynek vizét a **Forró-patak** vezette a **Forró tavába**. Ezt a tényt az adatközlők bizonytalanul ugyan, de megerősítik.

Hideg-kút Hideg-kút Igen jó, hideg vizű forráskút a **Bërva-vöügyben** (Berva-völgy).

Hosszú-Mécsër-tó^U Hosszú-Mécsér-tó Hosszú alakú elég nagy talajmélyedékes terület a tárkányi határ mellett. Ma inkább csak a **Mécsër-tó^U** (Mécsér-tó) nevet használják. Közeliében van a ma már szintén nem vizes területet jelölő **Kerek-Mécsër-tó^U** (Kerek-Mécsér tó) nevű terület. Két térkép is ezen a területen **Sáros Cseres Toh** és **Kaszáló Cser Too** neveket tüntet fel.

Hotta kúttya Hotta kútja Forráskút a **Kocs** és a **Nyuzó^U** nevű dülő találkozásánál levő völgyben. A II. József féle kataszteri felmérés emlegeti a **Hotta** családnevet.

Kalaposkút ~ Az iratok úgy szólnak róla: „Az Almagyaron a Kalapos kútnál levő szőlő limitáltatott...”, „... az Kalapos kútra felől lévő káposzta földet meg böcsültük...”. A feltételezés szerint befedett forráskút volt. A kalapos jelentésénél fogva alakjára utal.

Kaszáló Cser Toó Kihalt név. A térképek segítségével azonban lokalizálni lehet. Eszerint Felnémet és Felsőtárkány határánál található Apátfalva irányában. Van térkép, amely **Sáros Cseres Toh** néven tartja nyilván. Ugyanitt található a **Csërös-bérc** (Cseres-bérc), **Csërös-kaszáló** (Cseres-kaszáló), **Csértó^Ui-kaszáló** (Csértói-kaszáló). A térképek adatai a kiszáradásának folyamatát jól érzékeltetik.

Kis-kút ~ Forráskút a **Bërva-vöügyben** (Berva-völgy). Névadóként is szerepel. A mellette levő hegyoldal a **Kis-kút-ó^Udal** (Kis-kút-oldal), a mellette levő teknőszerű mélyedés a **Kút-lápa**, a hegyoldal kiemelkedő felső része a **Kút-lápa-om** ~.

Kohári kúttya Kohári kútja Eger belterülete mellett az úgynevezett **Szépaszszonyvölgyben** a pincesor egy része a **Kohári-vöügy** (Kohári-völgy). Az itteni hidegvizű forráskút neve.

Kollégium kúttya Kollégium kútja Eger város belterülete mellett az úgynevezett Almagyaron egészen 1948-ig működött egy középiskolás kollégium. Az itteni ázott kútnak a neve.

Köükút Kőkút Kövel kirakott hideg vizű forráskút. Tetejét kőlap fedi.

Lódárkútt yok Kihalt név. Az iratok szerint forráskút volt az egeri **Fërtóü** (Fertő) dülőben. A II. József-féle kataszteri felmérés emlegeti a **Lódár** családnevet.

Madár-kút ~ Kis forráskút volt a felnémeti **Agyagas-ó^Udalban** (Agyagos-oldal). „A madarak jártak oda innya.” Most gondozatlan, nem használják, „téli van gazza”.

Makjányi-viszfojás Maklányi-vízfolyás Egy leírás így szól róla: „... az eger-maklányi, s eger-szalóki határbeli legelőket a maklányi vízfolyás választja.”

Kandra Kabos szerint pedig: „Makjány alatt jó tiszta iható vizű kis csermely folydogál.”

Malom-árok ~ Ma már Eger város belterületéhez tartozó mély árok. A területet az 1970-es években építették be. Egy új városrész alakult itt ki, a neve Csebokszári. Heves megye ebben az időben alakított ki kapcsolatot a csuvasokkal. Innen származik a Csebokszári név. Ennek a területnek a régi neve **Káposztás** volt, az árok másik neve pedig **Malom-patak**. Mellette három malom is működött régen.

Mogyoróskút Kihalt név, csak az iratok őrzik az emlékét, az alábbiak szerint: „... a **Mogyoróskút** felől való utakra le fordulván...” A történeti adatok szerint **Mogyoróska** nevű dűlő is volt. 1779: „... az Maklári kaputól fogva a Németh Kápolna felé ki menvén az Mészhegyi, Sikhegyi allyai Nyergesig, Almagyari és **Mogyoróska** felé való utakra...”

Ostoros kúttya Ostoros kútja Forráskút az **Ostoros-vőügyben** (Ostoros-völgy).

Ostoros-patak ~ Kandra Kabos írja: „... az egedi tó vizének levezetése, mely a Kis Eged mögött kerülő úton jut a völgybe, nem alaptalanul kereshetnők e víznek és az **Ostoros patak**nak összefolyásával a falu malmának helyét...”

Petyege-kút Petyegekút Forráskút a **Rác-hegy** (Rác-hegy) aljában.

Remete lápa kútja Kihalt név. Kandra Kabos őrizte meg emlékét, mely szerint: „... felmaradott emléke a **remete lápa kútjának**, melynek vize soha ki nem fogy, mert állítólag a remete imádsága tartja...” Forráskút volt a **Nagy-Eged** nevű hegyen. Itt volt a **Remetelak**, a **Remete lápa**, ahogy az iratok feltüntetik, de az adatközlők is ismerik ezeket a neveket, az Egedre helyezve őket. Szüleik elbeszéléséből pedig arról is tudnak, hogy az **Eged-oldal** egyik barlangjában remete vagy remeték éltek.

Róuka kúttya Róka kútja Hidegvizű forráskút a **Fértőü** nevű dűlőben (Fertő). Az adatközlők szerint a **Róuka** a mellette levő föld egykori tulajdonosának a gúnyneve volt.

Savó^us-kút Savós-kút Az **Ostrosi-hegyen** levő egyik dűlő neve **Savó^us-dűlő** (Savós-dűlő). A hegy szőlő, a mellette levő völgy legelő. Az oldalban levő igen jó vizű forráskút a **Savó^us-kút** (Savós-kút).

Szarvaskövi-víz Szarvaskőji-víz Szarvaskői-víz Patakszerű vízfolyás, Szarvaskő felől folyik Almár felé a **Szarvaskövi-vőügyben** (Szarvaskői-völgy).

Székérát kúttya Szekerát kútja Befedett kút az egi **Szépasszony-völgyben**.

Szögmút Kandra Kabos ír róla: „Több neves kútforrása is van a váraljának, ilyen a **szögmút**, mint mondják, szöke színű vizéről vette valaha a nevét.

Tárkám-patak Tárkány-patak Felsőtárkány felől Felnémet irányába folyó kis, patakszerű vízfolyás. A népi névadásban ez a név ritkán fordul elő, helyette a **Tárká vizi** (Tárkány vize), **Tárká vize fojása** (Tárkány vize folyása), **Tárkányi fojás** (Tárkányi folyás) nevek a használatosak.

Tiba folyása Kihalt név. A mai **Tiba-vőügyben** (Tiba-völgy) levő patak volt. Egy irat szerint: „... mindenütt az említett **Tiba folyása**, mely többnyire járhatatlan mélységű helyeken folyik, képezi a határt”.

Vényigés-kút Venyegés-kút Forráskút a Cigléd nevű dűlőben. Az adatközlők szerint rendszerint venyegével fedték be korábban. A venyegét évente felújították. Ma már nem törődnek így vele.

Zöld-kút Zöld-kút Kerekeskút a Naty-Kocs (Nagy-Kocs) nevű dűlőben. Valamikor a kávája, kereke zöldre volt festve.

A forrásanyagul felhasznált térképek és levéltári iratok jegyzéke

Cziglédi puszta határának térképe. Siskovits Mihály, 1853.

Ductus Metalis inter Possesiones Fell-Németh et Felső Tárkány. (Kéziratostérkép 1823-ból: Opera Michaelis Siskovits.)

Egri érseki uradalom felnémeti erdőbirtokának gazdasági térképe. 1888.

Felnémet és Czigléd puszta újonnan rendezett határának térképe, az 1858-ik évi kimért állapot szerint. Siskovits Mihály Mérnök által.

Felnémet és Czigléd puszta úrbéri rendezett határának térképe az 1858-ik évi kimért állapot szerint. Siskovits Mihály Mérnök által.

Felnémet Helysége határában eszközlendő úrbéri rendezésnek Terve az 1856-ik egyesség szerint.

Felnémet helysége határában levő majorsági birtokok térképe 1857/58-ik évi kiosztás szerint. Készítette Kraft Ferenc urad. mérnök.

Felnémet helysége rendezés előtti térképe. 1851–52. Siskovits Mihály.

Hajdú hegy szőlőinek kiosztási térképe. Szerző n. 1791.

Praedium Szőlőske. Szerző n. É. n. (1800-as évek.)

Szőlőske átnézeti térképe. Wagner erdőmester. É. n. (1887.)

Szőlőske gazdasági térképe 1887.

Tekintetes Heves vármegyébe kebelezett Cziglédi puszta határának térképe. Felméretett 1853-ik évben Siskovits Mihály egri érseki mérnök által.

Tekintetes Heves megyébe kebelezett Felnémet helységnek Rendezés előtti térképe 1851/52-ik évi felmérés szerint Siskovits Mihály egri érseki mérnök által.

Bevallási jegyzőkönyv a Nagy méltóságú Egri Érsekség Birodalmához tartozó Eger várossa körül fekvő Szőlő hegyeken helyezett Szőlők adások vevésekről és Cserékről 1844-ik Évtől kezdve.

Eger város kiváltságai, szerződési jogai, birtokai, határjárásai, úrbériumai. 1690–1805.

Egri telkek, középületek birtoklása, egri házak becsüje, házak és szőlők adásvételi taksája, árendája. 1690–1790.

Egriek panasza a földesuraság ellen. 1750–1805.

Egriek zavargásai, erdőpusztítások. 1745–1802.

Egri szőlők kimérése. 1780–1802.

Felnémet helységének rendezés előtti Telekkönyve 1851–52. évi felmérés szerint.

Tagosítás az érsekség birtokain. Adóköteles ingatlanok jövedelem beosztása.

Eger. II. József-féle kataszteri felmérés jegyzőkönyvei I–VI. k. 1789. V–4/a 247–252.

A felhasznált irodalom

- ALBERT FERENC (szerk.) Heves és Külső Szolnok Leírása. Eger, 1868.
- BAKOS JÓZSEF, Az egri régi szőlőművelés szókincse. Egri Honismereti és Helytörténeti Füzetek. 2. sz. Eger, 1969.
- BÓTA ERZSÉBET, Eger város helynevei (Felnémettel együtt). Szakdolgozat. Kézirat. 1967.
- BREZNAY IMRE, Eger a XVIII. században I–II. Eger, I. 1933. II. 1934.
- Fejér, Codex Diplomaticus ecclesiasticus et civilis Hungariae. Budae, 1829–1844. I–XLII.
- LIBER S. JOHANNIS: Az Egri Főegyház Szent János Könyve. Az egri főképtalan magánlevéltárában levő eredeti nyomán közlése: Kandra Kabos. Adatok. III. füzet, Eger, 1886.
- MÁLYUSZ ELEMÉR, Zsigmond kori Oklevéltár I. Bp. 1951. II. Bp. 1956.
- MÁRTONFFY KÁROLY: Eger szőlő-gazdászata, 18 ábrával, Magyarország és Erdély Képekben, IV. k. Pest, 1854. 61–77.
- MÉSZÁROS ERVIN, Eger város települése. A Ciszterci Rend Egri Gimn. Értesítője az 1932–33. évre, 3–38.
- Magyar Nyelv (Bp. 1905–)
- Magyar Nyelvőr (Bp. 1872–)
- PESTY FRIGYES, Helységnévtár 19. k. Fol. Hung. Nr. 1114. OSzK.
- SOÓS IMRE, Az egri érsekség levéltára. Bp. 1957. Levéltári Leltárok 3. sz.
- SZABÓ IGNÁC, Eger város múltjából. Eger, 1898.
- SZEDERKÉNYI NÁNDOR, Heves Vármegye Története. II. kötet, Eger 1890. III. 1891. IV. 1893.

Adatközlőink

Angyalosi Gábor	46 éves földműves	Eger
Bernáth Józsefné	52 éves földműves	Eger
Bóta József	65 éves földműves	Eger
Czifra Mihály	60 éves földműves	Eger
Danyi Ferenc	73 éves földműves	Eger
Domboróczki Antal	58 éves földműves	Eger
Fodor Anna	56 éves földműves	Eger
Gömöri László	76 éves földműves	Eger
Gyulai Jánosné	59 éves földműves	Eger
Korózs József	63 éves földműves	Felnémet
Majoros Józsefné	65 éves földműves	Eger
Misi György	69 éves földműves	Eger
Nagy Kálmán	60 éves földműves	Eger
Németh András	54 éves ált. isk. ig.-h.	Felnémet
Németh József	65 éves földműves	Felnémet
Németh Mária	71 éves földműves	Felnémet
Pók Ignác	73 éves földműves	Eger

Rabóczki Bertalan	79 éves földműves	Eger
Sebestyén András	63 éves földműves	Eger
Szeredi János	78 éves földműves	Eger
Turcsányi István	64 éves földműves	Eger
Vass Istvánné	54 éves földműves	Eger

FEKETE PÉTER

A Felső-Berettyó mente vizeket és mocsaras helyeket jelölő földrajzi közneveinek rendszere

A földrajzi nevek között jelentős szerepet töltenek be a vízrajzi nevek. Ezek gyűjtésének és kutatásának is igen nagy a hagyománya. SZABÓ T. ATTILA meghatározó munkájától (*A kalotaszegi helynévanyag vízrajzi szókincse*. Kolozsvár 1942) kezdve többek között KNEZSA ISTVÁN, BENKŐ LORÁND, KÁZMÉR MIKLÓS, LŐRINCZE LAJOS és INCZEFY GÉZA foglalkoztak a víznevek tipizálásával, kategorizálásával. A legutóbbi időkben KÁLNÁSI ÁRPÁDTÓL és BÍRÓ FERENC TÓL olvashattunk érdekes tanulmányokat. Mindketten, de mások is fontosnak tartják az összes tájegységünk, településünk vízrajzi neveinek összegyűjtését, s azok mielőbbi elemzését is. Ennek a gyűjtésnek és feldolgozásnak természetesen a határon túli régiók magyar nyelvű anyagára is ki kell terjednie.

E célt szem előtt tartva a továbbiakban a **Felső-Berettyó mente** vízrajzi nevei közül a vizeket és a mocsaras helyeket jelölő földrajzi köznevek rendszerét mutatom be. Adataim forrása a *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 1995/1. számában megjelent *Szilágysági helynevek* című közlemény (NyIrK., XXXIX, 82–91). A névanyag gyűjtője és közléte MAJOR MIKLÓS.

„A Felső-Berettyó mente (Berettyó-felvidék) nagy múltú történelmi-néprajzi táj, a Szilágyság délnyugati szögletében a szilágysági »hegehupa« halomvidék része” – írja Major Miklós a területről, majd így folytatja: „A Felső-Berettyó mentét hat, jórészt magyar, református falu alkotja. Ezek: **Szilagybagos, Szilagyborzás, Szilagynagyfalu, Bürgezd, Szilagysovány** és **Ipp**. Ezekben a falvakban körülbelül 10 ezer lakos él.” (NyIrK., XXXIX, 82). Ez a vidék a Berettyó felső vízgyűjtője. Bürgezd kivételével, mely a völgyfőben fekszik, mindegyik falu árterületen helyezkedik el. Ebből a természeti adottságából következik, hogy a települések földrajzi nevei között az átlagosnál több a vízrajzi elnevezés. (Lásd 2 Térképmelléklet)

A térképek adatai: 1. térkép: *Középszolnok és Kraszna vármegyék térképe a Hunyadiak korában*. Mérték: 1: 450 000. In: *Dr. Petri Mór: Szilagy vármegye mongráfiája* IV. kötet, 848. és 850. lapok közötti térképmelléklet. Kiadja Szilagy vármegye közönsége, 1902

2. térkép: Szilagy vármegye térképe. Mérték: 1: 305 000. Idézett mű VI. kötet, 816. és 817. lapok közötti melléklet. Kiadja Szilagy vármegye közönsége, 1904